

Pētniecībai, izstrādei un inovācijai piešķiramā valsts atbalsta noteikumu pārskatīšana

Skaidrojums

Pētniecībai, izstrādei un inovācijai piešķiramā valsts atbalsta nostādņu ierosinātā pārskatīšana ir tieši saistīta ar rezultātiem, kas gūti atbilstības pārbaudē — visaptverošā rīcībpolitikas izvērtējumā, kurā tika vērtēts, vai valsts atbalsta noteikumi, kas ir daļa no valsts atbalsta modernizācijas, ir “atbilstoši paredzētajam mērķim”. Sākotnējie atbilstības pārbaudes rezultāti ir izklāstīti dienestu darba dokumentā par atbilstības pārbaudi, kas publicēts 2020. gada 30. oktobrī¹.

Atbilstības pārbaudes izvērtējuma rezultāti apstiprināja, ka 2014. gadā ieviestie pētniecībai, izstrādei un inovācijai (PII) piešķiramā valsts atbalsta noteikumi kopumā darbojās labi un deva ieguldījumu PII darbību veicināšanā ES, neradot nepamatotus konkurences kropļojumus. Ieinteresētās personas atsauksmēs arī atzina, ka pēc modernizācijas nolūkā veiktās valsts atbalsta noteikumu pārskatīšanas bija strauji jāapgūst daudz jauna, tāpēc pašreiz ir svarīgi noteikumus saglabāt stabilus.

Tomēr atbilstības pārbaudes izvērtējums arī parādīja, ka ir nepieciešamas vairākas mērķorientētas tehniskas izmaiņas, kuru mērķis būtu vēl vairāk vienkāršot un skaidrot to, kā piemērojami noteikumi, kas noteikti PII piešķiramā valsts atbalsta nostādnēs un relevantajos VGAR pantos. Turklāt tas atklāja nepieciešamību atjaunināt šos noteikumus, lai tie atspoguļotu tirgus un tehnoloģiju attīstības norises tādā veidā, kas atvieglotu Eiropas ekonomikas divējādo pārkārtošanu.

Faktiski Vispārējā grupu atbrīvojuma regula (“VGAR”) papildina PII piešķiramā valsts atbalsta nostādņu noteikumus; tā nosaka *ex ante* saderības nosacījumus, uz kuru pamata dalībvalstis valsts atbalsta pasākumus var īstenot bez iepriekšējas paziņošanas Komisijai. Vienlaikus ar PII piešķiramā valsts atbalsta nostādņu pārskatīšanu Komisija veic arī mērķorientētu VGAR pārskatīšanu, kas ietvers arī mērķorientētu PII relevanto VGAR noteikumu grozīšanu.

Lai risinātu iepriekš minēto, pārskatītajās pētniecībai, izstrādei un inovācijai piešķiramā valsts atbalsta nostādnēs ir veikti šādi mērķorientēti uzlabojumi.

(1) Pirmkārt, ir ieviesti precizējumi turpmāk minētajās definīcijās.

- a) *Definīcija, kas piemērojama **inovācijas kopām***. Pārskatīšanas mērķis ir precizēt, ka PII nostādnēs jau sniegtās inovācijas kopu definīcijas nozīmē par inovācijas kopām var kvalificēt digitālās inovācijas centrus, arī tos, kas izveidoti saskaņā ar programmu “Digitālā Eiropa”. Šo izmaiņu mērķis ir nodrošināt skaidrību visām dalībvalstīm un attiecīgajām ieinteresētajām personām par to, kā piešķirt valsts atbalstu digitālās inovācijas centriem, un tās nemaina pašreizējās definīcijas tvērumu. Turklāt šis precizējums ļauj arī izskaidrot, kā valsts atbalsta noteikumi jau atbalsta svarīgas Komisijas prioritātes, piemēram, programmas “Digitālā Eiropa” un “Apvārsnis Eiropa”, kurās norādīts uz nepieciešamību atbalstīt tādu infrastruktūru kā digitālās inovācijas centri, kas stimulētu sadarbību, tīklošanos un inovatīvus risinājumus.

¹ <https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/2044-Fitness-check-of-2012-State-aid-modernisation-package-railways-guidelines-and-short-term-export-credit-insurance>.

- b) Vēl viens mērķorientēts precizējums ir ieviests **rūpniecisko pētījumu, eksperimentālās izstrādes, kā arī procesu un organizatoriskās inovācijas** darbību definīcijās. Faktiski atbilstības pārbaudes rezultāti ir parādījuši, ka nepieciešami precizējumi par to, kā definīcijas attiecas uz IT, programmatūras izstrādi, arī mākslīgo intelektu, un citām digitālām tehnoloģijām, kas atvieglos Komisijas Industriālās stratēģijas un Digitālās programmas īstenošanu. Pat ja pašreizējās definīcijās tas nav minēts tieši, ar digitalizāciju saistītās pētniecības, izstrādes un inovācijas darbības jau ir netieši aptvertas. Tāpēc paredzētie precizējumi tikai sniegs nepārprotamu atsauci uz digitalizācijas darbībām, lai viestu skaidrību, ka darbības, ko veic šādās jomās, ietilpst definīciju tvērumā, un tas savukārt uzlabos noteikumu paredzamību un juridisko noteiktību. Šie precizējumi neietekmē definīcijas tvērumu vai atbalsttiesīgās darbības, uz kurām tā attiecas.
- c) Attiecībā uz **MVU inovācijas darbībām** atbilstības pārbaudes laikā savāktie pierādījumi apstiprina, ka MVU joprojām saskaras ar tirgus nepilnībām, kas ietekmē viņu inovētspēju, jo tie maz izmanto digitalizācijas darbības un/vai tiem ir grūtības piekļūt inovācijas atbalsta pakalpojumiem. Šajā ziņā atbilstības pārbaude apstiprināja, ka spēkā esošie PII valsts atbalsta noteikumi, kas piemērojami inovācijas atbalstam MVU, joprojām ir derīgi un relevanti. Dažas ieinteresētās personas vienīgi norādīja, ka trūkst pietiekamas skaidrības par to, cik lielā mērā inovācijas atbalsts MVU (kas jau definēts un paredzēts spēkā esošajos noteikumos) ļauj atbalstīt digitalizācijas darbības (piemēram, atbalsts pētniecības infrastruktūru, tehnoloģiju infrastruktūru, inovācijas kopu sniegtajiem pakalpojumiem). Rezultātā pašreizējā definīcija ir pārstrādāta, lai skaidri formulētu un precizētu, ka minētās darbības jau ir atbalsttiesīgas saskaņā ar pašreizējām normām. Šim precizējumam būtu arī jāpalīdz stiprināt sinerģiju ar Komisijas investīciju prioritātēm, kas noteiktas tās MVU stratēģijā un industriālajā stratēģijā.

(2) Otrkārt, ir ieviesta definīcija un saderības kritēriji, kas ļaus atbalstīt tehnoloģiju infrastruktūras, lai tādējādi atspoguļotu tirgus un tehnoloģiju attīstību un stimulētu investīcijas pētniecībā, izstrādē un inovācijā, kas veicinātu divējādo pārkārtošanos. Iepriekš minētais arī veicinās inovācijas darbības, jo īpaši mazos un vidējos uzņēmumos, kuri, izmantojot tehnoloģiju infrastruktūras, var rast inovatīvus risinājumus pašreizējām sabiedrības problēmām, piemēram, klimata pārmaiņām un steidzamajai pārejai uz digitalizāciju, saskaņā ar zaļā kursa un industriālās stratēģijas mērķiem.

Saskaņā ar pārskatītajiem noteikumiem paredzēts, ka — atšķirībā no pētniecības infrastruktūrām — tehnoloģiju infrastruktūras galvenokārt izmantos rūpniecības sektors, jo īpaši MVU; tādējādi tiks novērsts tādas jaunu, nepārbaudītu tehnoloģiju tirgum tuvākas testēšanas iespēju trūkums, kura jāveic, lai pabeigtu to izstrādi pirms ieviešanas tirgū.

Mērķorientētā pārskatīšana ir balstīta uz spēkā esošajiem PII piešķiramā valsts atbalsta saderības noteikumiem, konkrētāk, uz noteikumiem, kas regulē i) pētniecības un izstrādes projektiem piešķiramo atbalstu eksperimentālās izstrādes darbībām (kas ir svarīgi tehnoloģiju infrastruktūru testēšanas un mēroga palielināšanas darbībām) un ii) investīciju atbalstu pētniecības infrastruktūrai.

Konkrētāk, tehnoloģiju infrastruktūrām saderības nosacījumi ir noteikti šādi:

- i) piemērojamā definīcija ir balstīta uz definīciju, kas izstrādāta Komisijas dienestu darba dokumentā par tehnoloģiju infrastruktūrām². Definīciju izstrādājis Pētniecības un inovācijas ĢD, pamatojoties uz pieredzi, kas gūta programmā “Apvārsnis 2020” (definīcija atbilst testēšanas un mēroga palielināšanas darbībām eksperimentālās izstrādes posmā). Tas ļauj nodrošināt terminoloģijas konsekveni starp valsts atbalsta un pamatprogrammas “Apvārsnis” noteikumiem (ko bieži prasa ieinteresētās personas);
- ii) tehnoloģiju infrastruktūras tiks atbalstītas tāpat kā pētniecības infrastruktūras, proti, tiks atbalstītas vienīgi investīciju izmaksas;
- iii) kas attiecas uz atbalsta līmeni (atbalsta intensitāti), atbalsta pamata intensitāte būs balstīta uz intensitāti, kas piemērojama eksperimentālās izstrādes darbībām (25 %), jo tehnoloģiju infrastruktūras tiek izmantotas tehnoloģiju testēšanas un mēroga palielināšanas darbībās eksperimentālās izstrādes posmā³. Tādējādi dalībvalstis vairs nebūs spiestas piešķirt investīciju atbalstu katram eksperimentālās izstrādes projektam, ko veic konkrēti tehnoloģiju infrastruktūras lietotāji (kas rada ievērojamu administratīvo slogu), bet tā vietā tās varēs investīcijas tehnoloģiju infrastruktūrā atbalstīt vienā piegājienā.

(3) Treškārt, šādi grozījumi novērsīs nesamērīgo administratīvo slogu, ar kuru dalībvalstis saskārušās, īstenojot atbalstu saskaņā ar Pētniecībai, izstrādei un inovācijai piešķiramā valsts atbalsta nostādņēm.

a) Pārskatītajās PII nostādņēs ir noteikti noteikumi par vienkāršotu metodiku, kā aprēķināmas pētniecības un izstrādes projektu netiešās izmaksas.

Šajā saistībā pārskatīto nostādņu priekšlikumā ir vienkāršota pētniecības un izstrādes projektu attiecināmo izmaksu aprēķināšana, proti, netiešo izmaksu aprēķinam ir atļauts izmantot vienkāršotu metodiku. Pašlaik VGAR noteikumi dalībvalstīm vienkāršotu izmaksu iespējas ļauj izmantot tikai tad, ja projektu vai darbību vismaz daļēji finansē no Savienības fonda (piemēram, pamatprogrammā “Apvārsnis” — no ESI fondiem). Atbilstības pārbaudes rezultāti atklāja, ka nepieciešama vienkāršota izmaksu iespēju plašāka piemērošana attiecināmo izmaksu aprēķināšanai. Tā kā faktiskās netiešās attiecināmās izmaksas bieži vien ir grūti pārbaudīt un pierādīt, vienkāršotu izmaksu iespējas izmantošana attiecībā uz netiešajām izmaksām vadošajām iestādēm ievērojami vienkāršo atbalsta piešķiršanu pētniecības un izstrādes projektiem. Turklāt atbilstības pārbaude rāda, ka trūkst pamatojuma, kādēļ šo iespēju nevarētu izmantot pētniecības un izstrādes projektiem, ko finansē tikai no valsts līdzekļiem (tostarp ANM līdzekļiem). Lai gan vairākos iepriekš paziņotos pētniecības un izstrādes atbalsta gadījumos vienkāršotu izmaksu metodika attiecībā uz netiešajām izmaksām tika akceptēta, šī prakse līdz šim nav oficiāli apstiprināta.

² <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0df85f8b-7b72-11e9-9f05-01aa75ed71a1>.

³ Ja tiek veikts detalizēts novērtējums, parasto atbalsta intensitāti individuāliem paziņojumiem var palielināt līdz 40 %.

b) Ir arī ieviests precizējums, ka saimniecisko darbību papildinošā rakstura uzraudzību, kas paredzēta PII nostādņu 20. punktā, piemēro 10 gadus.

Tas nepieciešams, lai nodrošinātu saskaņotību ar 10 gadu noilguma periodu, kas noteikts Procedūras regulāⁱ, t. i., periodu, pēc kura Komisijai nav tiesisku līdzekļu pieprasīt piešķirtā atbalsta atgūšanu, un lai novērstu nepieciešamību veikt uzraudzību uz nenoteiktu laiku, ņemot vērā, ka pēc 10 gadiem visdārgākā pētniecības un izstrādes laboratorijas iekārta būtu jau gandrīz pilnībā amortizēta.

Nav šaubu, ka skaidri valsts atbalsta noteikumi attiecībā uz PII mūsdienās ir vajadzīgi vēl jo vairāk. Sagaidāms, ka noteikumu mērķtiecīgās tehniskās izmaiņas palīdzēs dalībvalstīm bez liekas kavēšanās īstenot valsts atbalsta programmas (piesaistot privātās investīcijas) un palīdzēs uzņēmumiem, kā arī pētniecības organizācijām izstrādāt jaunas tehnoloģijas. Šīs jaunās tehnoloģijas savukārt būs pamats, kas ļaus tirgū ienākt videi draudzīgiem un digitāliem produktiem un pakalpojumiem, pārkārtojot Eiropas ekonomiku saskaņā ar zaļo kursu / programmu “Digitālā Eiropa” 2030.–2050. gada perspektīvā. Ar skaidrākiem noteikumiem dalībvalstis varēs arī samazināt laiku no pieteikuma iesniegšanas līdz faktiskajai naudas piešķiršanai.

ⁱ [Padomes Regula \(ES\) 2015/1589 \(2015. gada 13. jūlijs\), ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta piemērošanai](#), OV L 248, 24.9.2015., 9. lpp.